

Fedinec Csilla: Ukrajnai ős – nacionalisták és nemzetmentők

Ukrajnában az ős kétségkívül meghatározó eseményei az október utolsó napján lebonyolított helyhatósági választások voltak. Amióta Samuel P. Huntington megalkotta elméletét a hasadó államról, és megállapította, hogy Ukrajna szempontjából többszörös a törésvonal, a „két Ukrajna” elmélet lázban tartja az elemzőket: vajon ez a megosztottság megragadható-e, s ha igen, milyen vonatkozásokban. Különösen jól szemléltetve látják ezt a helyzetet a mindenkori államfő-, valamint parlamenti választások eredményeiben. Még akkor is, ha az eredmények térképre vetítése valóban kiad egy világos kettéosztottságot, azonban a két térfél elköteleződésének logikája már korántsem ennyire következetes, a tömeg, mint a mesében, egy emberként képes átfutni a hajó ellenkező oldalára. Leonyid Kucsma például győzni tudott a „keleti” országrész (1994), majd a „nyugati” országrész (1999) kiállításával. Azt már nem merem mondani, hogy az ingás a jobb- meg a baloldal irányába megy el, mert ezért többször megróttak, mondván, Ukrajnában ideológiai, politikaelméleti értelemben nincs is olyan, hogy „jobboldal” meg „baloldal”. Kétségtelenül ez a saját kommunikációjukban és a nyugati sajtóban is, különösen a 2004-es narancsos forradalom óta, kelet- meg nyugatbarátságra változott át – hadd ne mondjam: egyszerűsödött, nem függetlenül persze az ezt a fajta kommunikációt kitermelő belpolitikai akarattól. Az ok: a kampánytémát nem a szociális-gazdasági kérdések adták, hanem a regionális különbségek hangsúlyozása („rájátszás”). A logikája valóban kevésbé ideológiai a választási térképeken kirajzolódó térfeleknek, sokkal inkább történelmi szocializációs („regionalizmus”): a zsigerekben ott van mindenekelőtt a Jobbparti meg Balparti Ukrajna, a Krím, és persze Kárpátalja. A legutóbbi ukrajnai államfőválasztás 2010 elején a Régiók Pártja által támogatott Viktor Janukovics győzelmét hozta, maradéktalanul igazolva azt a huntingtoni jóslatot, miszerint a legvalószínűbb forgatókönyv szerint „Ukrajna – hasadó államként – független és egységes marad, miközben szorosan együttműködik majd Oroszországgal.”¹ Az addig narancsos ország kékre változott, s ehhez igazodtak az őszi önkormányzati választások is.

A hatalom meghosszabbított karjai?

Nézzük az önkormányzati választások mérlegét. A szavazáson több mint 36 millió választópolgár dönthetett 12 ezer különböző szintű helyi tanácsba több mint 225 ezer képviselőjéről, illetve 11,5 ezer település polgármesterének személyéről. Ez volt az első országos szavazás Viktor Janukovics államfő februári megválasztása óta. Az Országos Választási Bizottság honlapján közzétett információk szerint 2000 belföldi, valamint 500 külföldi megfigyelő ellenőrizte a voksolás szabályosságát: 356-ot a nemzetközi szervezetek, közte az Európa Tanács és az Európai Parlament delegáltak, valamint 11 ország is elküldte 134 megfigyelőjét, közte Lengyelország 36-ot, Oroszország 29-et, az Egyesült Államok 28-at és Magyarország 19-et.²

A nyáron a hatalmon levő Régiók Pártjának előterjesztésére új választási törvényt fogadtak el, mely szerint a területi választási bizottságok összetételének tükröznie kell a parlamenti erőviszonyokat, illetve a bizottságok döntéseket hozhatnak a jelenlevők egyszerű többségével. Sokan értékelték ezt úgy, hogy ezzel ezek az alakulatok a hatalom meghosszabbított karjaivá váltak. Az Egyesült Államok vagy az Európai Unió által megfogalmazott óvatos kritikákra, miszerint a februári államfőválasztás demokratikusabb és szabályosabb volt, mint az október végi önkormányzati, az államfő kabinetirodája többek között azzal válaszolt, hogy Ukrajna le fogja vonni a megfelelő következtetéseket a külföldi reakciókból. Ráadásul a választási eredmények véglegesítése elhúzódott. A szavazások lebonyolítása után hetekkel sem voltak

mindenütt végleges eredmények, a helyi lapok továbbra is többnyire a GfK Ukraine, Savik Shuster Studio vagy a R&B Group által készített exit pollokat idézték, illetve a területi választási bizottságoktól lassan csordogáló részeredményeket közöltek. A fennakadás oka a panaszok, fellebbezések áradatának kivizsgálása, a bíróság elé vitt ügyek.

Az ország 24 megyeközpontjából 11, illetve az összes város kétharmada került régiós vezetés alá. Az egyes megyék közül a Régiók Pártja Lembergben szerepelt a leggyengébben (5,9%) és Doneckben tudta a legtöbb szavazatot gyűjteni (65,5%). A BBC Ukrainian csokorba gyűjtött néhány sajátos esetet.³ Odeszában kihirdették a régiós Olekszij Kosztuszjev győzelmét, miután a rendőrség elfoglalta a városi tanács épületét és biztosította az új polgármester bejutását. A rendőrség cáfolta a híreket, mondván: bombát kerestek. A helyi választási bizottság nem adta ki a szavazatszámolás hivatalos jegyzőkönyvét a fő ellenlábasnak, Eduard Hurvicnak, így az ellen panaszt sem lehetett emelni. Harkovban Eduard Kerneszt 0,63 százalékos előnnyel hozták ki győztesnek, mire az ellenzék a szavazatok újraszámolását követelte, de érvként hozták fel azt is, hogy a választások napján többek között a pszichiátriai klinikán megkétszereződött a betegek száma, s az intézményben leadott szavazatok Kerneszt erősítették. Vagy például itt van Ivano-Frankivszk esete. A megyeközpontban újraválasztották a korábbi polgármestert, Viktor Anuskevicsuszt az Ukrán Néppárt színeiben, ugyanakkor a közgyűlésben az abszolút többséget az ultraradikális Szabadság („Szvoboda”) Választási Tömörülés szerezte meg, sőt ráadásul az a paradox helyzet állt elő, hogy eggyel több mandátumhoz jutott, mint ahány képviselőjelöltet eredetileg állított. A Szabadság hirtelen tűnt fel és lett népszerű a Kárpát-melléki régióban, azaz Tarnopol, Ivano-Frankivszk és Lemberg megyékben, egyes szakértői vélemények szerint Julia Timosenko korábbi kormányfő Haza („Batykivcsina”) elnevezésű politikai pártjának térvészteséből keletkezett űrt töltötte be, s félő, hogy a Soros parlamenti választásokon parlamenti párttá válhat. Az a választói réteg, amely a Régiók Pártjában az „orosz nacionalizmust” látja, a Szabadsághoz hasonló radikálisokat tudja csak ellensúlyként elképzelni, s az ilyen pártok ma Európában nem szalonképesek.

A Krím is az urnákhoz járult – az önkormányzati testületek és polgármesterek mellett a félsziget parlamentjének képviselőit is megválasztották. A Régiók Pártja minden szinten tarolt. A krími parlament 100 helyéből 80-at szereztek meg, a többi helyen azok a pártok osztozkodnak, amelyeknek sikerült átlépniük a 3 százalékos bejutási küszöböt, közte Ukrajna Népi Mozgalma, amelyiknek listáján szerepeltek a Medzslisz, a krími tatárok legfőbb érdekvédelmi szervezetének képviselői is. Refat Csubarov elnökhelyettes szerint bár az új választási törvény következtében szereplésük a parlamenti választásokon messze elmaradt a várakozásoktól, ám nem fellebbezik meg az eredményeket, mert az önkormányzatokban viszont sikerült stabilan megvetni a lábukat: minden közgyűlésben ott lesznek, a 3 százalékos bejutási küszöböt 9–10 százalékon hozták a legtöbb helyen. Ez egyértelmű tanúbizonysága, hogy a krími tatár lakosság bizalma nőtt a Medzslisz iránt.⁴

A magyar pártok térvésztesése

Kevésbé lehetnek elégedettek a magyarok. A legutóbbi, 2006-os helyhatósági választások nagy sikert hoztak a két magyar párt számára: a KMKSZ Ukrajnai Magyar Párt (KMKSZ UMP) 5 képviselőt küldhetett a megyei tanácsba, 7-et az ungvári járási, 11-et a nagyszőlősi járási, 4-et a munkácsi járási, 28-at a beregszászi járási tanácsba, 3-at a nagyszőlősi városi, 2-öt a munkácsi városi, 4-et a csapi városi, 3-at a técsői városi és 8-at a beregszászi városi tanácsba (összesen 75 képviselő); az Ukrajnai Magyar Demokrata Párt (UMDP) pedig 4 mandátumhoz jutott a megyei tanácsban, 5-höz az ungvári járási, 6-hoz a nagyszőlősi járási, 26-hoz a beregszászi járási tanácsban, 3-hoz a técsői városi és 6-hoz a beregszászi városi tanácsban (összesen 50 képviselői hely).⁵

Lássuk, mi történt 2010-ben. A közel egymillió szavazópolgárból 54,8 százalék járult az urnákhoz. A megyei tanácsba egyéni képviselőket tudott bejuttatni az UMDP, azonban a KMKSZ UMP összes jelöltje elvérzett; a listás eredmények alapján épp fordított a helyzet: az előbbinek nem sikerült elérnie a 3 százalékos bejutási küszöböt, az utóbbinak viszont igen, így listás mandátumokhoz jutott. A KMKSZ UMP a falusi önkormányzatokban jelentősen teret vesztett, a városokban viszont megőrizte támogatottságát. Beregszász, „a legmagyarabb város” polgármestere azonban ismét csak Gajdos István, az UMDP elnöke lett. A helyhatósági választásokon Beregszász polgárai eggyel több szavazócédulát kaptak. Gajdos István polgármester, illetve a képviselőtestület szorgalmazására arról tartottak népszavazást, hogy a település visszakapja-e történelmi nevét (jelenleg hivatalosan: Berehove). Beregszászban nem először van külön szavazás. 1991. december 1-jén, amikor az ország függetlenségéről és az első államfő megválasztásáról döntöttek Ukrajnában, a Beregszászi járásban egy plusz cédulán a lakosok arra a kérdésre is választ adtak, hogy: „Akarja-e Ön a magyar autonóm körzet létrehozását a beregszászi járásban?” Akarták, de a dolog annyiban maradt.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség lapja, a Kárpátalja, november 5-i számában szigorúan megróttá az árulónak, nemzetrontónak, tudatlannak percipiált magyarokat. Jakab Lajos, aki a lezárult ciklusban a Beregszászi Járási Tanács KMKSZ-frakciójának volt a tagja, többek között így fogalmazott: „Alig hat éve, amikor a szűkebb pátriánkban legtöbbszörnek máig fájó és megbocsáthatatlan kettős állampolgársági referendum kérdése elbukott, ugyanazok a kárpátaljai magyarok nevezték anyaországi honfitársaikat nemzetárulóknak, akik most olcsón, mondhatni bagóért eladták magyarságukat, identitásukat, nemzeti önbecsülésüket – tisztelet a kivételnek!

A pénz és a szükség nagy úr – mondják sokan, de mégsem lett volna szabad bekövetkeznie például annak, hogy az egyik legmagyarabb kárpátaljai községnek tartott Badalóban mindkét magyar párt a megyei és járási listán is vereséget szenvedjen egy olyan párttól, amelyről a legtöbb rá szavazó »híve« azt sem tudja, hogy mi fán terem. Vajon ezek az emberek, akik közül ráadásul néhányan a szavazóurnához járulás előtt vagy után a református templomban az úrvacsoravétel alkalmával a kenyér és bor mellett egyben kárhozatot és bünt is magukhoz vettek, belegendoltak-e abba, hogy felelőtlen voksolásukkal – több ezer honfitársukkal egyetemben! – tulajdonképpen bűnrészességet vállaltak?

Tudom, ezek nagyon súlyos szavak, de gondoljunk csak bele, hogy a most egy-kétszáz hrvnyáért eladott szavazatok »eredményeként« bekövetkezett az, hogy a helyi szinten legfőbb döntéshozó testületként szolgáló Beregszászi Járási Tanácsban a korábban birtokolt mintegy 70 százaléknyi mandátum helyett a néhány hét múlva felálló 60 fős testületben a magyar pártok együtt is csak alig 30 százalékot fognak kitenni..., vagy hogy a 110 tagból álló megyei tanácsban két kézen meg lehet majd számolni a magyar képviselők számát..., és hosszasan sorolhatnám még a szörnyű következményeket.”⁶

Kovács Miklós, a KMKSZ elnöke szerint: „Mindenképp szomorú kicsengést ad a mostani választásoknak, hogy magyar embereink közül sokan, amikor a nemzettudatuk volt a mérleg egyik serpenyőjében, s egy százhrvnyás a másikon, az utóbbit választották. Viszont ennek fényében még nagyobb tisztelet és elismerés illeti azokat, akik megingó, gyengének bizonyuló nemzettársaikkal szemben ezúttal is kitartottak. Kiállásukkal megmentették a kárpátaljai magyar érdekvédelmet, még ha az valamelyest meggyengült is, s ezzel megtartották a reményt és a lehetőséget arra, hogy egykor legyen majd hová visszatérniük azoknak, akik most megtévedtek.”⁷

Az UMDP-közeli Kárpáti Igaz Szó november 3-i tudósítása szerint Gajdos István, a párt elnöke gyorsértékelésében „elkeseredettségét fejezte ki amiatt, hogy a magyar falvakban a voksok legalább fele ukrán pártokra vándorolt. Ennek magyarázata, hogy a megyében legjobban szereplő Egységes Centrum [„Jedinij Centr”] agitátorai különösebben nem titkolt

módon 100 hrvnyát fizettek egy-egy voksért. Az említett JC, melynek mozzatója vidékünk egyik legbefolyásosabb politikusa, Viktor Baloga [...] országos szinten csak marginális eröként van jelen, Kárpátalján viszont változatlanul meghatározóak a pozíciói. A megyei tanácsi választást is fölényesen ők nyerték, közel ötven képviselőjük lesz a grémiumban. A módszerekben nem válogató Egységes Centrum megyei listája a javarészt magyarok lakta Beregszászi járásban például a voksok 22 százalékát »kaparintotta meg«, míg a két magyar párt jóval kevesebb szavazatot kapott, egyformán 16 százalékon végzett.»⁸ Ugyancsak a Kárpáti Igaz Szó által idézett ungvári ukrán politológus, Viktor Pascsenko szerint: „A vesztegetésre nincs bizonyíték. Am az átlagpolgárt valóban könnyű befolyásolni. [...] Ne áltassuk magunkat: a választók zöme felkészületlen, primitív ígéretekkel is meg lehet téveszteni őket.»⁹

A két magyar párt tehát egyetért abban, hogy „vereséget szenvedtek”, de egyikük a hűtlen és elvtelen magyarokra mutogat, a másik pedig a magyarságszervezetek összefogásának elmaradása miatt kárhoztatja ellenlábását. Főként. A szembenézés itt nagyjából véget is ér. Ez akkor van rendben, ha a buta választókkal meg nem kell törődni.

„Két stabil ország...”

Viktor Baloga egyébként a belpolitika viharai ellenére folyamatosan képes talpon maradni. November 12-én az államfő kinevezte a katasztrófa-elhárítási minisztérium élére, mely tárcát 2005 szeptembere és 2006 augusztusa között egyszer már irányította, korábban pedig a kárpátaljai származású politikus kétszer is volt Kárpátalja kormányzója. Politikai karrierje során mindig a hatalmon levő pártban politizált, így megfordult az Ukrjnai (egyesített) Szociáldemokrata Pártban, a „narancsos időszakban” a Mi Ukrajnánk („Nasa Ukrajina”) prominense és a pártelnök-államfő, Viktor Juscsenko titkárságvezetője, ma pedig az Egységes Közép arca, amely megnyerte Kárpátalján a helyhatósági választásokat, s miniszteri kinevezése után nem lesz meglepetés a nagykoalíció a Régiók Pártjával a Kárpátaljai Megyei Tanácsban. Az ukrán lapok egyébként is cikkeztek arról, hogy Baloga kinevezése főként arról szól, hogy ezzel Kárpátalja is a régiósok befolyása alá került.

Még messze nem ültek el a választási viharok, amikor Ukrajnába látogatott Orbán Viktor magyar miniszterelnök. Az ukrán államfő honlapján megjelent információ szerint Juscsenko és Orbán egyetértettek abban, hogy 2010-ben korábban példátlan állapot állt elő: immár két stabil ország törekedhet a partnerségre.¹⁰ Az ukrán hírforrások tekintélyes része megemlíti, hogy Viktor Janukovics, mint a 2012-es Európa-bajnokság egyik rendező országának a vezetője futball-labdát és mezt ajándékozott a labdarúgást kedvelő vendégnek.

Mikola Azarov ukrán miniszterelnökkel folytatott megbeszélésről szóló beszámoló az ukrán kormányzati portálon azt emelte ki, hogy a felek gazdasági tárgyú megbeszéléseket folytattak, és megállapodtak többek között a kormányközi bizottság összehívásáról 2011 elején,¹¹ a magyar miniszterelnök honlapján megjelent információ szerint Orbán Viktor kiemelte az energetikai együttműködés új alapokra helyezésének, az Európai Unió és Ukrajna kapcsolatának fontosságát, valamint azt, hogy Magyarország nagyra értékeli azokat az ukrán döntéseket, amelyek a magyar kisebbséget hátrányosan érintő intézkedések visszavonása érdekében születtek.¹²

Jegyzetek

1. Samuel P. Huntington: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1998. 274.
2. <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp001> (2010-11-17)
3. <http://newsforums.bbc.co.uk/ws/uk/thread.jspa?forumID=12779> (2010-11-17)

4. http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine/2010/11/101104_crimea_election_kl.shtml (2010-11-17)
5. Vyborchij proces-2006 v Ukrai'ni: polityko-pravovi aspekty ta regional'ni osoblyvosti / Ukl. Romanjuk A., Skochyljas L. – L'viv: CPD LNU im. I. Franka, 2006. 91–102.
6. Jakab Lajos: Megmérettünk, és könnyűnek találtattuk...
<http://www.karpataljalap.net/archivum/512szam/b6.html> (2010-11-17)
7. hk: Köszönet a hű magyaroknak
<http://www.karpataljalap.net/archivum/512szam/b1.html> (2010-11-17)
8. Dunda György: Visszaütött a széthúzás.
http://kiszohhrf.org/index.php?option=com_content&task=view&id=1533&Itemid=60 (2010-11-17)
9. Választás 2010: miért alakult így?
http://kiszohhrf.org/index.php?option=com_content&task=view&id=1534&Itemid=55 (2010-11-17)
10. <http://www.president.gov.ua/news/18705.html>
11. Ukrai'na ta Ugorshhyna aktyvizujut' dvostoronnju spivpracju
http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=243810693&cat_id=243311332 (2010-11-17)
12. Megbeszélés az ukrán miniszterelnökkel
http://miniszterelnok.hu/cikk/megbeszeles_az_ukran_miniszterelnokkal (2010-11-17)